legal science remain inexhaustible in content and, in particular, in the possible combinations of their application to achieve a cognitive result. The extension of their catalog is influenced by the development of jurisprudence and other sciences, their epistemological components, and the processes of globalization and internationalization of legal life.

Concerning the optimal research methodology (as opposed to its methodology), it should be noted that in the course of legal research the algorithm of actions is as follows: 1) selection of the research coordination center; 2) literature review; 3) hypothesis formulation; 4) research design; 5) data collection; 6) data analysis; 7) interpretation of data; report. Of course, it should be borne in mind that law is not in a vacuum, it operates in a complex social context. It reflects and controls attitudes and behaviors. However, as these rules are also temporal and spatial, that is, they change with time and space, it is desirable that law can adapt and be dynamic to cope with change. Important is the social audit of law (law) in order to identify the distance between the legal ideal and social reality, as well as to find out the reasons that led them. After all, legal research is a systematic understanding of law in order to improve it and, given that law operates in society, in the process they influence one another.

Key words: law, research methodology, research methods, system method, dogmatic method, historical and legal method.

DOI: 10.36695/2219-5521.1.2020.09

УДК 340.13

О.В. МИНЬКОВИЧ-СЛОБОДЯНИК

*Олена Василівна Минькович-Слободяник, кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри МІП Національного університету «Одеська юридична академія»**

ORCID: 0000-0003-2753-1031

НЕГАТИВНІ ФАКТОРИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА РОЗВИТОК ПРАВОВОЇ ТА ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ: ДО ПОСТАНОВКИ ПРОБЛЕМИ

Правова і політична культури є явищами, що втілюють в собі надбання певного суспільства за конкретний період часу в правовій та політичній сфері. Говорячи про часовий проміжок, ми пов'язуємо розвиток чи занепад даних явищ з історичними та економічними чинниками, які впливають на них. Природно, що сучасна українська правова та політична культури теж проходять стадію свого розвитку, і в цьому контексті важливо зрозуміти, яким чином, в який спосіб і що є підґрунтям для даних факторів.

Метою даної статті є аналіз саме негативних факторів, які виявляються гальмуючим і послаблюючим чинником на шляху розвитку правової та політичної культур сучасної України.

Дослідженням цієї проблематики в різні часи займалися такі вчені, як: О.Ю. Бусол, Л.О. Макаренко, О.В. Білоруська, І.В. Кушнарєв та ін.

Будь-які негативні фактори, що існують в громадянському суспільстві, відбиваються й на правовій та політичній культурі. Одним із таких чинників, на наш погляд, є корупція. Вона як ракова пухлина сьогодні роз'їла державницький апарат і призвела до тотальної зневіри у суспільстві як до права (регулятора суспільних відносин і «ідеального» мірила справедливості), так і до політики (як мистецтва можливого компромісу). Українське суспільство мало сьогодні вірити судовим і правоохоронним органам, майже не довіряє політикам, у кожному чиновнику пересічний громадянин (втім, як і більшість у суспільстві) бачать корупціонера-злочинця.

Термін «корупція» походить від латинських слів «corrupti» (кілька учасників, що вступають у відносини з приводу одного предмета) і «gumpe» (ламати, пошкоджувати, порушувати, скасовувати). Як і в підсумку утворюють самостійний термін «корупція», що передбачає участь у діяльності кількох осіб, метою яких є «гальмування» нормального судового процесу або процесу управління справами суспільства¹.

На думку М. Колодяжного, корупція – це сучасне негативне явище соціальної дійсності, своєрідний супутник приватних і публічних відносин в усіх сферах діяльності органів влади та управління. Вона наскільки укорінилася у свідомості як державних службовців, так і пересічних українців, що сприймається усіма як щось належне, природне та віками притаманне національному менталітету і культурі. Не буде перебільшенням, якщо пов'язувати сучасну корупцію в Україні з глибокою соціально-економічною кризою, що зумовлює бідність понад 80 % українців, широкою майновою поляризацією населення, безробіттям, фінансовою та банківською нестабільністю; розбалансуванням діяльності органів державної влади і місцевого самоврядування; гальмуванням реформування правоохоронної сфери; складнощами євро інтеграційних процесів України тощо².

Взагалі науковці сьогодні дали досить багато визначень корупції. Оскільки дане явище є багатоаспектне, то в юриспруденції, політології, соціології, економіці фахівці звертають увагу на різні його аспекти, але всі сходяться в одному, що воно є злочинною діяльністю, яка полягає у «використанні посадовими особами наданих їм прав і владних можливостей з метою особистого збагачення»³.

© О.В. Минькович-Слободяник 2020

* *Olena Minkovich-Slobodianik, Ph.D. in Law, Associate Professor, Head of department of MIL National University "Odessa Law Academy"*

На думку В. Мандибури, корупція – це: 1) система соціально-економічних відносин, пов'язаних із підкупом-продажністю державних чиновників чи інших посадовців; 2) зловживанням владою чи службовим становищем, яке вчинене з корисливою метою, або зловживання владою чи посадовим становищем, що вчинене з метою реалізації будь-якої особистої вигоди; 3) використання посадових повноважень, статусу посади, а також її авторитету та пов'язаних з ними можливостей задоволення особистого чи групових інтересів; 4) елемент (ознака) або різновид організованої злочинності; 5) акт правопорушення, здійснюваного державними службовцями, або система відповідних стосунків, що виникають між певними службовими особами та кримінальним середовищем на основі протиправної діяльності цих посадових осіб на шкоду державним і суспільним інтересам⁴. Дане визначення повністю перегукується з визначенням яке дав законодавець у ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції», а саме: корупція – це використання особою, зазначеною у ч. 1 ст. 3 цього Закону, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/ пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/ пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у ч. 1 ст. 3 цього Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей⁵.

Взагалі корупція притаманна будь-якій державі і будь-якому суспільству, бо вона пов'язана з людською сутністю, жадібністю і невинням відмовляти собі та вчасно зупинятись, тому, на наш погляд, корупцію, як і злочинність в цілому, подолати неможливо – їх можна суттєво зменшити, нівелювати, але не викоринити. Україна сьогодні декларує свій політико-правовий шлях у бік Європи, її цінностей і гуманістичних ідей. Але якщо ми поглянемо на щорічні звіти, які надають фахівці Transparency International та індекс сприяння корупції в Україні, то побачимо, що він у нас залишається стабільно високим. У 2019 р. – мінус два. **30 балів зі 100 можливих** – результат Індексу сприйняття корупції-2019 для України. Ми повернулися на рівень 2017 р. і тепер посідаємо 126 місце із 180 країн. Поруч з нами у рейтингу Киргизстан, Азербайджан та Джибуті.

Україна **3-поміж сусідів** випереджає Росію, яка зберегла свої позиції (28 балів, 137 місце). Очікувано серед сусідів лідирує Польща (58 балів, 41 місце) та Словаччина (50 балів, 59 місце). Білорусь додала один пункт і тепер має 45 балів та 66 місце. Також цього року спостерігаємо зниження індексу у сусідів: Румунія – мінус 3 бали, Угорщина – на 2, Молдова – на 1.

Після революції у 2018 р. та формування нового парламенту уряд рухається у напрямі вибудови анти-корупційної політики. Попри численні позитивні рішення, досі є відкритим питання конфлікту інтересів, закритість і відсутність підзвітності в органах державної влади⁶. Враховуючи викладене вище, деякі науковці сьогодні пропонують виділити особливості саме корупції в Україні. Зокрема, історична обумовленість форм і методів корупційних дій; глибоке проникнення корупції в національне життя українського етносу у сфері побутових взаємовідносин; стійкий, законспірований або напівзаконспірований характер корупційної діяльності, особливо крадіжок, хабарів та інших видів зловживань посадових осіб; поблагливе ставлення до корупції влади при галасливій риториці щодо боротьби із нею; втягування в корупційну діяльність правоохоронних органів у масштабах, які непокоять як населення України, так і світову громадськість; зрощування економічної і політичної корупції із загальнокримінальною та організованою злочинністю, особливо в перші роки незалежності України⁷. Деякі науковці абсолютно справедливо називають сучасну корупцію корупцією кризового типу, оскільки вона: 1) породжується кризовими явищами сучасного українського суспільства (а не лише недосконалістю кримінальної юстиції); 2) здатна поглиблювати кризу суспільства, маючи властивість зводити нанівець будь-які політичні, економічні, правові реформи в Україні⁸. Отже, корупційна криза, що перманентно продовжується вже досить довго в нашій державі, вимагає глибоких соціальних реформ, які насамперед повинні впливати на свідомість людей і на їх соціальний рівень життя. Адже майже кожен член нашого громадянського суспільства звик з тим, що корупція є невід'ємною складовою нашого буття. Ми підсвідомо сприймаємо її як належне буденне явище, і хоча голосно його засуджуємо, однак коли це стосується наших особистих інтересів, воліємо «вирішити питання швидко». Тому деформація правосвідомості, яка відбувається під впливом цього явища, викликає до життя і недовіру до права, правоохоронної системи, судових органів і, як наслідок, певні зміни у правовій культурі.

Не краще справи й у політичній сфері, адже сьогодні ми не маємо навіть легального визначення поняття «політична корупція», мало воно опрацьоване і в наукових колах. Як слушно з цього приводу зауважив І. Кушнарков: «В Україні поняття «політична корупція» не визначене на законодавчому рівні, що призводить до розмитості розуміння її суб'єктного кола, видів дій, які підпадають під кваліфікацію політичної корупції тощо. Розуміння політичної корупції охоплює доволі звужену кількість протиправних дій, пов'язаних із фінансуванням партій, електоральними зловживаннями, своєрідними «продажами» місць у виборчих списках, голосів депутатів за певну законодавчу ініціативу тощо. Водночас у політиці є чимало інших дій, які можуть кваліфікуватися як корупційні; це потребує законодавчого врегулювання»⁹. Сучасне суспільство характеризується деякою амбівалентністю, ми маємо в політичній сфері ту ж проблему, що й у правовій, а саме, з одного боку, громадяни «волають» про необхідність боротьби з корупцією, з іншого – всіма силами «допомагають» її процвітанню, знаходячи весь час для себе виправдання, боячись «розправи», просто поводячись маргінально. Таким чином, ми втрачаємо один із головних елементів політичної свідомості – мотивацію. Є. Невмержицький, досліджуючи вплив культури на поширення корупції в державі, акцентує увагу на особливостях соціально-психологічного клімату, який сприяє процвітанню корупції в Україні: існування подвійних моральних стандартів, за яких корупція офіційно вважається суспільно неприйнятною, проте вона, особливо на низовому рівні, стала невід'ємною частиною буття пересічного українця; нерозуміння більшістю громадян гостроти проблеми корупції, її загрози; не виявлення політиками та представниками державної влади належної поваги до закону та суду¹⁰.

З одного боку, суспільство чекає на рішучі кроки влади у боротьбі з корупцією, зокрема й політичною, з іншого, – воно ж її й гальмує. На сьогодні законопроект «Про захист викривачів і розкриття інформації в суспільних інтересах», який був запропонований ще у 2016 р., за висновком Комітету Верховної Ради України з питань правової політики та правосуддя є таким, що суперечить Конституції України¹¹, а нового нічого й досі не запропоновано. Як бачимо, проблему мотивації ми вирішити сьогодні неспроможні, а відтак і змінити політичну свідомість (а отже, і політичну культуру). Тому корупція є спільним негативним фактором, що гальмує нормальний процес розвитку правової та політичної свідомості, призводить до розчарування в суспільстві, девальвує політико-правові цінності і приводить до відомого для всіх результату – нігілізму.

Другим серйозним негативним фактором, що впливає на розвиток правової та політичної культур, є нігілізм. Термін «нігілізм» походить від латинського слова «*nihil*» – ніщо, що етимологічно виводиться з «*nihilum*» – «жодної ниточки». Говорячи про нігілізм, ми завжди маємо на увазі заперечення будь-чого, але саме по собі поняття «заперечення» є значно ширшим, ніж нігілізм. Заперечення є характерним для людської свідомості і діяльності, без нього немає розвитку, немає прогресу¹². У сучасній Україні особливо сильними є нігілістичні напрями, що пов'язано з десятиліттями безправності українців, нівелюванням під тиском соціально-політичних процесів основних культурних, моральних і правових цінностей. Українське суспільство звикло до того, що багатим «все прощається», «для них закон не писаний» і т.д. Взагалі, українці просто не бачать самої цінності в праві, не мають поваги до норм Конституції, не відчують страху перед юридичною відповідальністю та покаранням. Загальновідомо, що повага до Конституції, повага до здійснення волі народу, до прав людини є запорукою побудови демократичної держави, сильного громадянського суспільства, стабільності функціонування конституційного ладу. Нині для українського суспільства першочерговим завданням є подолання конституційного нігілізму, неповаги до конституційних цінностей, хибного погляду щодо того, що за допомогою нової Конституції можна вирішити низку вагомих проблем державного характеру¹³. Усвідомлення цієї необхідності є першочерговим завданням на шляху розвитку правової культури, адже не завжди людина, що знає і виконує правові настанови, має високу правову культуру. Правова культура вимагає передусім свідомого сприйняття правових цінностей, вимог Конституції і законодавства, їх дотримання й виконання. Нігілізм, в свою чергу, призводить до крайнього прояву правового безкультур'я, відкидання або ігнорування права, юридичних норм і загальноприйнятих юридичних цінностей, до зневажливого ставлення до правових принципів і традицій. Як антипод правової культури правовий нігілізм породжує правопорушення, зокрема кримінальні злочини¹⁴. Оскільки нігілізм сам по собі є відторгненням цінностей, в нашому випадку правових, то цілком зрозуміло, що й мови, не тільки про високий, а хоча б задовільний, стан правової культури не може бути. Поширення правового нігілізму в нашому соціумі стало можливим не тільки через незадовільний рівень правотворчості та правозастосування, а й через відповідні політичні рішення, які цьому передують. У даному контексті ми можемо говорити про те, що правовий нігілізм притаманний не тільки пересічним громадянам, а в більшості нашим політикам, топовим чиновникам, які весь час транслиують на широкий загал свою неповагу до Закону. У результаті у політичній сфері це призводить до тотальної недовіри народу до політичного істеблішменту України.

Як зазначає В. Фесенко, це пов'язано з двома чинниками. Причина перша – українська нація формувалася за відсутності власної держави, у складі інших держав. І це заклало в підвалини нашої масової політичної свідомості ставлення до держави та її інституцій як до чужої та ворожої сили. Причина друга – під час формування власної держави не відбулося її «привласнення» громадянами, суспільством. Нову державу, її власність і ресурси привласнили найбільш активні верстви політико-адміністративної та економічної верхівки суспільства. Саме тому відновлена українська держава так і не стала повною мірою своєю для переважної більшості пересічних українських громадян. Але критичне ставлення до зовнішніх владних інституцій сформувало і таку рису політичної культури, як відторгнення авторитарних форм влади, що є притаманним для більшості наших співгромадян. І це нас принципово відрізняє від росіян, схильних до «самодержавної» форми правління, навіть якщо в ролі «царя» виступає президент, якого обирають на прямих виборах¹⁵.

Українська політична свідомість тяжіє до персоніфікації політичних лідерів, які, як правило, адекватно і об'єктивно соціумом умом не оцінюються. Ми нація візуалів, що спостерігаючи картинку з екрану телебачення намагаються перенести її в життя, що власне й підтверджують останні вибори Президента й Верховної Ради. Адже більшість українців, роблячи свій вибір, не замислювались над тим, що і як буде робити новий лідер, яка команда прийде за ним. Коли відбувались парламентські вибори, ситуація доходила до абсурду – люди просто не знали особу, за яку вони віддавали свій голос, головне, що вона була представником конкретної партії. Ті ж самі люди сьогодні незадоволені своїм вибором, не задоволені лідерами, яких вони ж самі обрали, не сприймають їхні політичні рішення і реформи в політичній сфері. У політичній поведінці українців домінує емоційне ставлення, а не раціональний вибір. Настрої панують над інтересами. І це призводить до цікавого феномена, який я називаю «емоційними гойдалками» української політики. Завищені (часто невинуваті) очікування, що виникають внаслідок перемоги на президентських виборах конкретних політиків або після великих Майданів, достатньо швидко змінюються розчаруванням¹⁶.

Амбівалентність української масової свідомості виявляється ще й у досягненні громадської консолідації в суспільстві. Ми, проживши 28 років у незалежній державі, досі для себе не визначили, хто ми? Українці, малороси чи ще хтось. Високий рівень національного нігілізму, успадкований від колишніх імперій. Його основне джерело – це культивування зневаги до культурної самобутності будь-якого неросійського народу, здійснюване під гаслом «інтернаціоналізму» (що насправді передбачав прихований російський націоналізм). Наслідком цілеспрямованої політики влади «метрополій» став вражаючий феномен «національної неприйнятності» (термін О. Забужко) доволі чисельного, 40-мільйонного європейського етносу. І сьогодні значна частина українського населення ідентифікує себе як «тутешніх» («Мы не русские и не украин-

цы, мы одесситы, мы донбассцы, мы киевляне» – таку відповідь досить часто можна почути в різних регіонах України¹⁷. Людина, наділена амбівалентною свідомістю, здатна одночасно виступати за інтеграцію до ЄС, але разом з Росією; за вільний ринок, але з усіма «соціальними гарантіями»; за відродження української мови, але зі збереженням панівного становища російської культури, узаконеного у так званих двох офіційних мовах¹⁸. У свою чергу, це призводить до формування нігілістичної політичної свідомості, тотальної недовіри до політичної системи, основних державних політичних інститутів, політичних партій та рухів. Відповідно, суспільство перестає цікавитись активно політичними процесами, починає виявляти деяку маргінальність, і політична свідомість втрачає свою мотивацію, а отже, втрачає й політична культура.

Підбиваючи підсумки даному дослідженню, стає зрозумілим, що правова й політична культура мають спільні фактори, від яких залежить і швидкість їх розвитку, і якісна складова. Сучасне українське суспільство, що знаходиться в транзитному стані, з одного боку, робить запит на подолання корупції, викорінення нігілізму, активну повагу до прав людини, а з іншого, – підсвідомо боїться, що дані зміни відбудуться і доведеться жити зовсім в новому світопорядку, по факту маємо «один крок вперед – два назад».

¹ Бусол О.Ю. Протидія корупційній злочинності в Україні у сучасний період: монографія. Київ: Ін Юре, 2014. С. 18, 31.

² Колодяжний М.Г. Стратегія протидії корупції у діяльності органів правосуддя. *Право України*. 2017. № 1. С. 37.

³ Макаренко Л.О. Правова культура: теоретико-методологічні основи дослідження: монографія. Київ: Парлам. вид-во, 2019. С. 470.

⁴ Мандибура В.О. Корупція: інституційна сутність та механізми подолання: монографія. Київ: Парламентське вид-во, 2017. С. 36–37.

⁵ Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>

⁶ Індекс сприйняття корупції – 2019. URL: <https://ti-ukraine.org/research/indeks-sprynnyattya-koruptsiyi-2019/>

⁷ Макаренко Л.О. Правова культура: теоретико-методологічні основи дослідження: монографія. Київ: Парлам. вид-во, 2019. С. 473.

⁸ Костенко О. Щодо антикорупційного потенціалу «людського фактора», або про «камінь, яким зневажили будівничі». *Право України*. 2015. № 12. С. 14.

⁹ Кушнар'єв І.В. Політична корупція: порівняльно-політологічна концептуалізація: монографія. Київ: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України; Вид-во «Юридична думка», 2018. С. 344.

¹⁰ Невмержицький Є.В. Корупція як соціально-політичний феномен: автореф. дис. ... д-ра політ. наук: 23.00.02. Київ, 2009. С. 19.

¹¹ Висновок Комітету Верховної Ради України з питань правової політики та правосуддя щодо проєкту Закону України «Про захист викривачів і розкриття інформації про шкоду або загрозу суспільним інтересам» (реєстр. N 4038а від 20 липня 2016 р.). URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/xh34668r?an=6&ed=2017_05_17

¹² Швачка В.Ю. Правовий нігілізм у контексті правової соціалізації особистості. *Актуальні проблеми держави і права*. 2005. Вип. 24. С. 374.

¹³ Білоруська О.В. Правосвідомість та правова культура, як невід'ємні складові конституційного обов'язку додержуватись Конституції України та законів України. *Науковий вісник Чернівецького університету*. 2010. Вип. 525. Правознавство. С. 28.

¹⁴ Юридичний словник-довідник / за ред. Ю.С. Шешученка. Київ: Феміна, 1996. С. 508.

¹⁵ Фесенко В. Особливості та тенденції розвитку політичної культури в українському суспільстві. URL: <https://blogs.pravda.com.ua/authors/fesenko/5ab61e2b1e0ad/>

¹⁶ Там само.

¹⁷ Рябчук М. Від «Малоросії» до «Індоевропи»: українські автостереотипи. URL: www.geocities.com/ukrexlibris. 2004. 3 березня.

¹⁸ Нагорний В. Сучасні проблеми політичної культури України. *Політичний менеджмент*. 2006. № 5. С. 86.

Резюме

Минькович-Слободяник О.В. Негативні фактори, що впливають на розвиток правової та політичної культур: до постановки проблеми.

У даній статті нами було зроблено спробу проаналізувати негативні фактори, які впливають на розвиток правової та політичної культур і є для них спільними. Будь-які негативні фактори, що існують в громадянському суспільстві, відбиваються й на правовій та політичній культурах. Одними з таких факторів, на наш погляд, є корупція та нігілізм. Дані явища притаманні нашому суспільству з багатьох причин – історичних, психологічних та економічних. У результаті дослідження ми дійшли висновку, що вони безпосередньо впливають на розвиток і якість правової та політичної культур, функціонування та розвиток громадянського суспільства.

Ключові слова: правова культура, політична культура, корупція, нігілізм, правова свідомість, політична свідомість, громадянське суспільство.

Резюме

Минькович-Слободяник Е.В. Негативные факторы, влияющие на развитие правовой и политической культур: к постановке проблемы.

В данной статье нами была предпринята попытка проанализировать негативные факторы, которые влияют на развитие правовой и политической культур и являются для них общими. Любые негативные факторы, существующие в гражданском обществе, отражаются и на правовой и политической культурах. Одними из таких факторов, на наш взгляд, является коррупция и нигилизм. Данные явления присущи нашему обществу по многим причинам – историческим, психологическим и экономическим. В результате исследования мы пришли к выводу, что они непосредственно влияют на развитие и качество правовой и политической культур, функционирование и развитие гражданского общества.

Ключевые слова: правовая культура, политическая культура, коррупция, нигилизм, правовое сознание, политическое сознание, гражданское общество.

Summary

Olena Minkovich-Slobodianik. Negative factors affecting the development of legal and political cultures: before the problem.

In this article we have tried to analyze the negative factors that affect the development of legal and political cultures and are common to them. Any negative factors that exist in civil society are also reflected in the legal and political cultures. One of these factors, in our view, is corruption. In general, corruption is inherent in any state and any society because it is connected with the human nature, greed and in ability to deny it self and stop in time, therefore, in our view, corruption as well as crime in general cannot be overcome – they can be substantially reduced. Level but not eradicate. Ukraine today declares its political and legal path towards Europe, its values and humanistic ideas. The persistent corruption crisis, which has been going on for quite some time in our country, requires deep social reforms that must first and foremost affect people's consciousness and their social standard of living.

It is no better in the political sphere, because today we do not even have a legal definition of the concept of "political corruption"; Today's society is characterized by some ambivalence, we have the same problem in the political sphere as in the legal sphere, namely, on the one hand citizens "cry" about the need to fight corruption, on the other – by all means "help" its prosperity by finding all the time for itself justification, fearing "reprisals", simply be having marginally. Thus, we lose one of the main elements of political consciousness – motivation.

Another serious negative factor affecting the development of legal and political cultures is nihilism. Since nihilism is itself a rejection of values, in our case legal, it is quite understandable that languages, not only about the high, but at least satisfactory, state of legal culture cannot be. The spread of legal nihilism in our society has become possible not only because of an unsatisfactory level of lawmaking and enforcement, but also through appropriate political decisions that precede it. In this context, we can say that legal nihilism is characteristic not only of ordinary citizens, but in most of our politicians, top officials who constantly broadcast to the general public their disrespect for the Law. As a result, in the political sphere, this leads to a total distrust of the people in the political establishment of Ukraine, marginal behavior, the pursuit of screen leaders, and as a result of deformation of political consciousness and a decrease in the level of political culture as a whole.

As a result of this study, it becomes clear that legal and political culture have common factors that depend on both the speed of their development and the qualitative component.

Key words: legal culture, political culture, corruption, nihilism, legal consciousness, political consciousness, civil society.

DOI: 10.36695/2219-5521.1.2020.10

УДК 342.7

Н.М. ОПОЛЬСЬКА

Наталія Михайлівна Опольська, кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри Вінницького національного аграрного університету*

ORCID: 0000-0003-1507-0178

КРИТЕРІЇ ЕФЕКТИВНОСТІ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВА НА СВОБОДУ ТВОРЧОСТІ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Для переходу права на свободу творчості від площини декларативності до реального змісту необхідним є ефективне функціонування механізму його забезпечення. Найбільш вдало охарактеризувати комплексну та цілеспрямовану діяльність щодо надання свободі творчості реального змісту можна за допомогою визначення критеріїв ефективності забезпечення права на свободу творчості, одним із яких є аналіз нормативного правового регулювання права на свободу творчості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У радянський період проблемам нормативно-правового забезпечення прав людини приділялася увага у працях таких відомих теоретиків, як: С. Алексєєв, Д. Керімов, М. Козюбра, В. Копейчиков, В. Нерсєсянц, П. Рабінович та інші. За часів незалежної України ці питання досліджували такі вчені, як: В. Журавський, О. Зайчук, А. Заєць, А. Колодій, М. Орзіх, Н. Оніщенко, А. Олійник, О. Петришин, О. Скакун, М. Цвік та інші. Однак теоретико-правові дослідження ефективності елементів механізму забезпечення прав на свободу творчості на даний час відсутні.

Формулювання мети статті. Виходячи з цих міркувань, мета даної статті полягає в тому, щоб висвітлити критерії ефективності нормативно-правового регулювання права на свободу творчості.

Виклад основного матеріалу. Розвиток сучасного суспільства пов'язується з підвищенням ролі та значення ефективності забезпечення прав і свобод людини. Саме рівень впорядкованості суспільних відносин, чітке визначення меж правового впливу, наявність дієвих механізмів реалізації та забезпечення права є важливими чинниками для визначення ефективності права як засобу управління суспільством. Реалізація правових вимог є своєрідним завершальним етапом процесу правового регулювання суспільних відносин, уособлюючи тим самим певний результат.

Творчість є невід'ємною складовою людської сутності, а тому постає питання визначення ефективності механізму забезпечення права на свободу творчості. Що ж покладено в основу ефективності? Які критерії є визначними для дослідження рівня забезпечення даного права? Однозначно відповіді на ці запитання розмежовуються, адже чимало науковців трактують значення «ефективності» по-різному.